

Wabi-sabi-estetiikan etsiminen kasvivärjäyksen kautta

Muotoilun koulutusohjelma
Sisustuspainotteinen
tekstiilisuunnittelu
Opinnäytetyö
Maaliskuu 2010

Artur Närvänen

TIIVISTELMÄSIVU

Koulutusohjelma Muotoilun koulutusohjelma		Suuntautumisvaihtoehto Sisustuspainotteinen tekstiilisuunnittelu	
Tekijä Artur Närvänen			
Työn nimi Wabi-sabi-estetiikan etsiminen kasvivärjäyksen kautta			
Työn ohjaaja/ohjaajat Hilpi Koivisto, Tuomas Tiitinen			
Työn laji Opinnäytetyö		Aika 15.3.2010	Numeroidut sivut + liitteiden sivut 34 + 2
<p>TIIVISTELMÄ</p> <p>Opinnäytetyöni tavoitteena on tutustua japanilaiseen wabi-sabi-estetiikkaan luonnonvärjäyksen kautta. Esitän oman näkemyksen wabi-sabista pienen vaatemalliston muodossa.</p> <p>Toinen tavoite on saada lukijan kiinnittämään enemmän huomiota yhteiskunnan kasvavaan tarpeettomien objektien kuluttamiseen.</p> <p>Malliston suunnittelu ja toteuttaminen on dokumentoitu, ja lopputulos on analysoitu sekä esteettisestä, että eettisestä näkökulmasta.</p> <p>Wabi-sabin ominaisuudet on sovellettu malliston suunnitteluun ja toteuttamiseen. Malliston kankaiden värjäyksessä ja painamisessa on käytetty luonnon väriaineita.</p> <p>Tällä opinnäytetyöllä haluan korostaa ihmisen, objektin ja ympäristön vuorovaikutuksen, sekä siitä saatavan inhimillisen kokemuksen tärkeyden.</p>			
Teos/Esitys/Produktio Vaatemallisto			
Säilytyspaikka Metropolia ammattikorkeakoulun kirjasto, Tikkurilan yksikkö			
Avainsanat wabi-sabi, luonnovärjäys, vaatemallisto			

Degree Programme in Design		Specialisation Interior Oriented Textile Design
Author Artur Närvänen		
Title Searching wabi-sabi aesthetics through the use of natural dyes		
Tutor(s) Hilpi Koivisto, Tuomas Tiitinen		
Type of Work Bachelor´s Thesis	Date 15 March 2010	Number of pages + appendices 34+2
<p>The objective of the thesis was to discover Japanese wabi-sabi aesthetics through the use of natural dyes. Another was to make readers pay more attention to the society's worrying increase of consuming useless objects and underrating experience of living with an object. The designing and making of the collection was documented and the final result was analyzed both aesthetically and ethically.</p> <p>The thesis was carried out from the point of view of a designer. Wabi-sabi was researched and its features were applied to the designing and production of the collection. Making the collection included dyeing and printing the fabrics with natural dyes.</p> <p>The author underlines the importance of the human experience of using and living with an object, object's effect on its surroundings and the communication of its purpose.</p>		
Work / Performance / Project Clothing collection		
Place of Storage Metropolia Library/ Tikkurila Unit		
Keywords wabi-sabi, natural dyes, clothing collection		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	2
2	VIITEKEHYS	3
3	WABI-SABI	4
	3.1 Wabi-sabin historia	6
	3.2 Wabi-sabin estetiikka	8
	3.3 Wabi-Sabi-materiaalien ominaisuuksia	10
	3.4 Wabi-sabi elämässä ja muotoilussa nykypäivänä	13
4	KASVIVÄRJÄYS	18
	4.1 Värimorsinko kasvivärinä	19
	4.2 Tee kasvivärinä	21
	4.3 Ekologisuus ja kuluttajan asenteet	22
	4.4 Luonnonvärit nykypäivänä	23
5	OMA NÄKEMYS WABI-SABISTA	25
	5.1 Työn lähtökohdat	25
	5.2 Prosessi	26
	5.2.1 Jamaica-puuvillan värjäys teellä	26
	5.2.2 Twill-puuvillan paino teeväripastalla	28
	5.2.3 Henni-puuvillan värjäys värimorsingolla	29
6	LOPPUTULOS JA SEN ESTEETTINEN ANALYYSI	30
	6.1 Pieni takki	32
	6.2 Hupullinen paita	32
	6.3 Shortsit ja housut	32
7	YHTEENVETO	33

LÄHTEET

KUVALUETTELO

LIITTEET

1 Johdanto

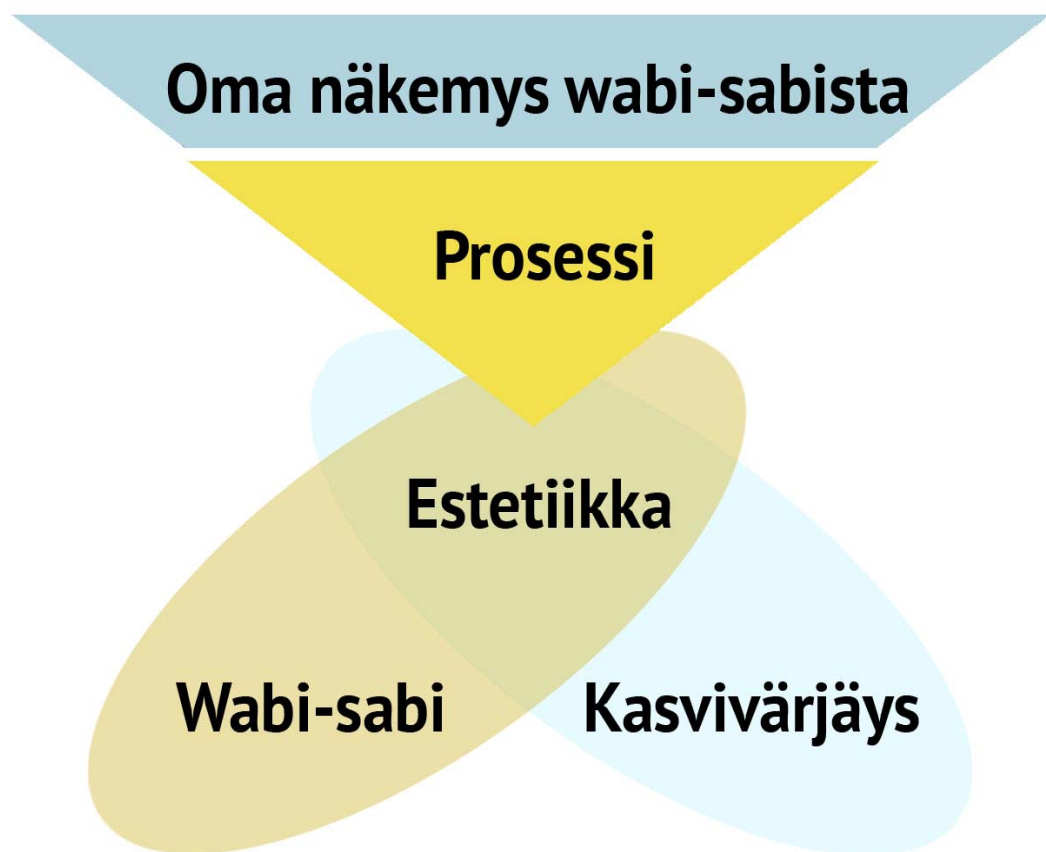
Tämän opinnäytteen tavoite on herättää lukijan ajatuksia nyky-yhteiskunnan objektien kauneuden standardeista sekä kannustaa havaitsemaan asioita, jotka on unohdettu tai jätetty huomiotta nykyajan hektisessä kaupunkielämässä. Tutkimuskohteeksi on valittu wabi-sabi-estetiikka, josta esitän oman näkemykseni kahden asukokonaisuuden muodossa. Vaatemallisto on tehty pienessä erässä kasviväreillä värjätystä kankaista.

Suunnittelun ja prosessin aikana tärkeimmät itselleni esitetyt kysymykset ovat: Miten kauneutta voidaan havaita arkipäivisissä asioissa ja miten sitä voi ilmaista? Voidaanko katsoa arkipäiväisiä asioita eri näkökulmasta, voidaanko vähentää kulutusta ja huomioida luontoa entistä enemmän? Opinnäytteen viimeisessä osassa analysoin lopputulosta ja esitän omia havaintoja wabi-sabista.

Ensimmäisen kiinnostukseni tämän opinnäytteen aiheeseen sain vierailessani Fennofolk - New Nordic Oddity -näyttelyssä Designmuseossa syksyllä 2008. Com-pa-ny niminen kollektiivi oli rakentanut museon alakertaan värjäyspajan, jossa värjättiin luonnonvalkoisia t-paitoja mustikkaväriliemessä. Lopputulos oli hyvin mielenkiintoinen. Ensimmäiset ajatukseni veivät minut lapsuuteeni, jolloin mustikkaa nauttiessani isovanhempien mökin viereisessä metsässä vaatteisiin jäi pysyviä tahroja. Com-pa-ny:n mustikka t-paidatkin näyttivät sotkuisilta, mutta samalla trendikkäiltä ja uniikeilta. Mustikkaväriliemestä jäi hyvin epätasainen jälki, joten jokainen t-paita näytti erilaiselta. Paitoja sai ostaa ja niiden mukana ostaja sai pienen lappusen, jossa oli ohjeet kasvivärjäykseen.

Myöhemmin, selailllessani Wired-lehden Momus-nimisen kolumnistin blogia luin merkintöjä wabi-sabista ja yllätyin, miten hyvin sen estetiikka sopii luonnovärjäykseen. Miettiessäni luonnovärjäystä ja sen epätasaista ja epätäydellistä jälkeä aihe alkoi tuntua ajankohtaiselta, epätäydelliset objektit tarjosivat raikasta vaihtoehtoa nykypäivän valtavirran kauneusstandardeille ja trendeille.

2 Viitekehys

Kuvio 1. Viitekehys

Työn perustana on japanilainen wabi-sabi-estetiikka, jota yritän esittää kasvivärjäyksen kautta. Lopputuloksena on pieni vaatemallisto, joka kuvaa oman näkemykseni wabi-sabista (kuvio 1). Esitän kyseisen vaatemalliston tietynlaisena vastakohtana nykypäivän standardeihin ja kulutuskulttuuriin.

Suunnitteluprosessi alkoi alustavasta tutkimuksesta wabi-sabista ja kasvivärjäksestä. Löysin kummastakin aiheesta niitä yhdistäviä esteettisiä ominaisuuksia. Näiden tietojen inspiroimana värjäsin puuvillakankaita teellä ja indigolla. Vaatesuunnittelun opiskelijan Alisa Närväsen avulla kankaista ommeltiin neljä vaatekappaletta, joiden suunnittelussa käytettiin wabi-sabin esteettisiä tekijöitä.

Työn viimeisessä osassa analysoin vaatemallistoa. Analyysin inspiroimana esitän omaa näkemystä nykypäivän kulutuskulttuurista ja sen ongelmista. Esitän wabi-sabia sen vaihtoehtona.

3 WABI-SABI

Wabi-sabi on japanilainen yksinkertaisuuden kauneutta arvostava estetiikan käsite jonka juuret löytyvät zenbuddhalaisuudesta. Zenbuddhismien oppien mukaan ihminen on yhtä luonnon ja maailman kanssa vasta, kun on oppinut pois totutusta ajattelusta, kielestä ja käsityksistä. Vasta kun ihmiseltä on riisuttu pois käyttöjärjestelmä, hän voi saavuttaa todellisen yhteyden maailmaan ja kokea sen aidosti. (Michiko & Michiko 2006.)

Laajimmillaan wabi-sabi voi olla elämäntapa, suppeimmillaan se on kauneuden käsite. Wabi-sabiksi voi kutsua epätäydellisten, kestäättömien ja puutteellisten asioiden kauneutta. Tämä kauneus on vaatimaton, nöyrä ja epätavanomainen. (Koren 1994.)

Wabi-sabi on vaikea käsite länsimaalaiselle. Lännessä on tapana analysoida taidetta ja objekteja suunnittelun ehtojen mukaan, sekä tieteellisistä että teknillisistä näkökulmista. Idässä niitä arvioidaan katsojan emotionaalisten reaktioiden kannalta, jotka lisäävät tietoisuutta ympäristöstämme. Wabi-saissa on kysymys arkisten asioiden, hetkien löytämisestä ja kokemisesta. (Koren 1994.)

Wabi-sabi alkoi 14. vuosisadalla ja oli Japanin reaktio rikkaisiin materiaaleihin, loistaviin väreihin ja koristellisuuteen, jotka dominoivat kiinalaisessa kulttuurissa. Tänä wabi-sabia voidaan pitää vastauksena sarjatuotantoon, yhteiskunnan kulutuksen kasvuun ja tavaroiden identiteetin häviämiseen.

Rokokoo kaudesta lähtien länsimaalainen eleganssin käsite assosioituu koristellisuuteen kun taas wabi-sabia katsotaan eleganssiksi, koska sen filosofia edellyttää vähättelemistä. Mitä vähemmän koristeita ja mitä luonnollisempi se on, sitä parempi. Luonnolliset, yksinkertaiset ja käsintehdyt esineet ovat wabi-sabia koska ne näyttävät yksilöllisyyttä, jota ei voi kopioida. Esimerkiksi käsin neulottu vaatekappale on varmasti wabi-sabia. Monet neulojat voivat neuloa tietynmallisen neuleen käyttäen samoja malleja ja ohjeita, jopa samoja lankoja, mutta jokaisen tuloksesta löytyy pieniä eroja jotka tekevät neuleista uniikkeja. Sarjatuotatuotannossa ohjattu kone takaa, että kaikki neuleet näyttävät täsmälleen samalta.

Wabi-sabin mukaan maailma on jatkuvassa syntymisen, kehittymisen, hajoamisen ja katoamisen tilassa. Voi sanoa, että kaikki saattaa alkaa Wabista ja ajan myötä päättyä Sabiin.

Alunperin sana wabi tarkoitti yksinäisyyttä ja yhteiskunnasta irtautumista. Vasta 14 vuosisadan aikana wabi sai myös positiivista merkitystä – vapaaehtoinen eristyneisyys ja köyhyys alettiin nähdä mahdollisuutena saavuttaa hengellistä rikkautta.

Kirjaimellisesti wabi tarkoittaa köyhyyttä, mutta se ei viittaa materiaalien ominaisuuksiin vaan osaamiseen luopua aineellisista rikkauksista ja mahtipontisuudesta. Wabi on hiljainen tyytyväisyys yksinkertaisiin ja luonnollisiin asioihin. Wabi voi myös olla elämäntapa tai henkinen tie, joka soveltaa esteettisiä periaatteita esineisiin.

Zenbudhalaisuuden kautta wabi sai vaikutteita kungfutselaisista, taolaisista ja shintolaisista periaatteista. Nämä filosofiset näkemykset ovat mm. kahtalaisuuden, egon ja materialismin torjuminen ja luonnon kanssa sovussa elämisen arvostus.

Sana sabi tarkoitti aikoinaan täydellistä kauneutta, joka on paradoksaalisesti aiheuttanut juuri oikean tyyppistä epäkohtaa. Esimerkkinä tästä on kontrasti epäsuhteellisen, käsityötaitoa heijastavan keraamisen kulhon ja teollisesti tuotetun, symmetrisen kulhon välissä.

Nykyään se tarkoittaa myös luomisprosessista johtuvia esim. sään ja ajan kauniiksi muovaamia omituisuuksia ja poikkeamia, jotka lisäävät objektiin ainutlaatuisuutta ja tyylikkyyttä. (Michiko & Michiko 2006.)

Wabi-sabi auttaa meitä näkemään ihmisyyttä teknologisen ilmapiirin ja kaupungistuneen, kulutukseen keskittyneen yhteiskunnan läpi. Wabi-sabi opettaa intuitiivisesti arvostamaan ohikiitäviä hetkiä, jotka kuvastavat elämän pysähtymätöntä, jatkuvassa muutoksessa olevaa virtaa. Se tuo esiin ihmisten henkilökohtaiset suhteet luontoon, jotka nykymaailmassa ovat taantuneet tai kadonneet miltei kokonaan monilta. Wabi-sabin avulla ymmärrämme entistä enemmän, että me käytämme jotakin, joka ei uusiudu. (Koren 1994.)

3.1 Wabi-sabin historia

Wabi-sabin juuret ja mahdollisesti sen syvin olemus löytyvät teeseremoniasta.

Japanilainen teen juonnin historia alkoi Nara aikakaudella (710–794 jKr.), kun Kiinasta tuotua teetä alettiin käyttää lääkkeenä. Aikaisella Heian aikakaudella (794–1185 jKr.) teestä tuli osa buddhalaisia seremonioita ja se oli suosittu juoma hovissa. 8 vuosisadan puolessa välissä, kiinalaisen vaikutusvallan heikennettyä, teen käyttö Japanissa loppui melkein kokonaan.

Mahdollisesti Rinzaï Zen koulun perustajan Eisain ansiosta tee palasi Japaniin 12. vuosisadalla. Silloin sitä viljeltiin Japanissa ensimmäistä kertaa. Kamakura aikakaudella (1185 – 1333 jKr.) aatelisto hemmotteli itseään teen maistiaskilpailulla. Voittajaa, joka osasi arvata missä tee oli viljelty, palkittiin maalauksilla ja muilla taideteoksilla.

Seuraavana aikakautena vaikutusvaltaisia taiteilijoita kuten Nōami ja Sōami nimettiin muuttamaan nämä tee leikit osaksi julkista seremoniaa. He tekivät tämän valitsemalla vain parhaat välineet, arvostelemalla kiinalaisia maalauksia, joita voitaisiin käyttää seremoniassa ja säätämällä etiketti tapoja, joita osallistujien oli seurattava. Tuloksena oli Shoin Sadō koulu. Samoina aikoina kuuluisia kiinalaisia Temmoku astioita adaptointiin japanilaisen teeseremonian tarkoitukseen.

Sen no Rikyū (1522 – 1591) (Kuva 1) oli merkittävä teeseremonian kehityksen vaikuttaja. Hänet assosioidaan erityisesti wabi-cha-perinteeseen, joka on yksinkertaisuutta juhlistava teeseremonian tyyli. Myöhemmin vuosinaan Rikyū alkoi käyttää hyvin pieniä, karuja teehuoneita, kuten kahden tatamimatton kokoista Taian-nimistä teehuonetta. Taian on nykyään julistettu kansallisarteeksi ja on nähtävillä Yamazakin temppelissä Kioton lähiössä. Rikyū kehitti myös lukuisia teeseremoniaan liittyviä esineitä, kuten kukka-astioita, teelusikoita ja bambusta tehtyjä tukia. Hän käytti jokapäiväisiä esineitä teeseremoniassa, usein innovatiivisella tavalla. (Michiko & Michiko 2006.)

Rikyū oli raku-teekulhojen (Kuva 2) käytön pioneeri. Hän piti enemmän yksinkertaisista japanilaisvalmisteisista esineistä kuin kalliista ja muodikkaista kiinalaisesineistä. Vaikka Rikyū ei ollutkaan wabi-sabi-filosofian keksijä, hän kuului sen merkittävimpiin

popularisoijiin, ja liitti wabi-sabi käsitteen teeseremoniaan. Hän loi uuden teeseremonian muodon käyttämällä hyvin yksinkertaisia välineitä ja ympäristöjä. (Wikipedia)

Kuva1, Sen no Rikyū, Hasegawa Tōhakun maalaus
(Omotesenke Fushin'an Foundation)

On sanottu että kun häneltä kysyttiin teeseremonian salaisuudesta, Rikyū vastasi ”tee se niin että se tuntuu viileältä kesällä ja lämpimältä talvella, laita hiiltä niin että vesi kiehuu helposti ja tee maistuu hyvälle”. Toisin sanottuna, ei ole olemassa tiettyä tapaa tehdä teetä, vaan sen pitää vastata tilannetta. Kaikki kolme mestaria Shukō, Jōō, ja Rikyū kehittivät omat tyykinsä tarttumatta mihinkään tiettyyn traditioon. Tällasta korostettua innovatiivisuutta kutsutaan japaniksi *sakui*. (Michiko & Michiko 2006.)

3.2 Wabi-sabin estetiikka

Tunnetuin länsimainen wabi-sabista kertova kirja on Leonard Korenin ”Wabi-Sabi: for Artists, Designers, Poets & Philosophers”, joka on todennäköisesti myös laajin teos aiheesta. Kirjassaan Koren luettelee wabi-sabille tyypillisiä esteettisiä sääntöjä.

Kuva 2, Raku teekulho (Wikimedia)

- Kaikki asiat ovat kestäättömiä

Suuntaus kohti olemattomuutta on armoton ja se koskee kaikkea olemassa olevaa. Jopa ne asiat jotka ovat kovia ja kiinteitä eivät esitä mitään muuta kuin illuusion pysyvyyttä. Saatamme käyttää silmälappuja, jättää huomiomatta tai teeskennellä toisin, mutta kaikki kuluu ja päättyy olemattomuuteen. Planeetat ja tähdet, ja jopa aineettomat asiat kuten maine, historialliset faktat, tieteelliset tutkimukset, taide ja kirjallisuus - lopulta kaikki unohtuu ja häipyä olemattomuuteen. (Koren 1994, 46.)

- Kaikki asiat ovat puutteellisia

Mikään olemassa oleva ei ole ilman puutteita. Kun tarkastelemme asioita läheltä, näemme puutteita – epätasaisuuksia, halkeamia ja koloja. Jokainen käsityöläinen tietää täydellisyyden rajat. Kun asiat vanhentuvat niistä tulee vielä epäsäännöllisempiä ja vähemmän täydellisiä. (Koren 1994, 49.)

- Kaikki asiat ovat epätäydellisiä

Kaikki asiat, mukaanlukien maailmankaikkeus, ovat loputtomassa kulutustilassa. Joskus meidän on määriteltävä, milloin jokin asia on valmis. Mutta milloin asioiden kohtalo toteutuu lopullisesti? Onko kasvi täydellinen silloin kun se kukkii? Onko se täydellinen silloin kun sen siemenet tippuvat maahan? Kun siemenet itää? Kun kaikki lahoaa?

Lännen monumentaaliset, näyttävät ja kestävät kauneuden ihanteet ovat wabi-sabin vastakohta. Wabi-sabi ei löydy luonnosta kukinnan mehevinä hetkinä, mutta hetkinä jolloin kasvit vasta aloittavat kasvunsa tai ovat kuihtumassa. Wabi-sabissa ei ole kyse mahtavista kukinnoista, kuninkaallisista puista tai hienoista maisemista. Wabi-sabi on huomaamaton ja piilotettu, tunnusteleva ja lyhytaikainen. Nämä asiat ovat niin hienovaraisia, että ne voivat olla näkymättömiä epätietoisien silmissä.

Wabi-sabi on jaettava pieninä annoksina. Mitä lähempänä olemattomuutta asiat ovat, sitä enemmän mielenkiintoa ja ajatuksia herättäviä niistä tulee. Kokeakseen wabi-sabin ihmisen on oltava kärsivällinen ja katsottava tarkasti. (Koren 1994, 50.)

- Päästä eroon kaikesta mikä on tarpeetonta

Wabi-sabi estetiikkaan kuuluu osaaminen arvostaa asioita riippumatta siitä, kuinka vähäpätöisiä ne ovat. Materiaalin köyhyys ja hengellinen rikkaus ovat wabi-sabin peruskäsitteitä. Toisin sanoen, wabi-sabi kertoo meille lopettamaan huolenaiheet menestyksestä, rikkaudesta, statuksesta, vallasta ja ylellisyydestä - ja nauttia esteetöntä elämää.

Wabi-sabi myöntää, että on yhtä tärkeää tietää, milloin on tehtävä valintoja, ja milloin niitä ei tarvitse tehdä: antaa asioiden olla. Wabi-sabi on herkkä tasapaino kahden nautinnon välissä – sen mitä saamme asioista ja sen joka johtuu riippumattomuudesta niistä. (Koren 1994, 59.)

3.3 Wabi-Sabi materiaalien ominaisuuksia

Wabi-sabi esineen voi tunnistaa sen materiaalin ominaisuuksista, jotka ovat tyypillisesti luonnonmukaisia ja rustiikki henkisiä. Yleisesti wabi-sabi esine on:

- Luonnollinen

Wabi-sabi objektit ovat ilmauksia ajan jäljistä. Ne ovat valmistettu materiaaleista, jotka ovat altistuneet säälle ja ihmisen toistuvalla käytölle. Nissä näkyy auringon, tuulen, sateen, lämmön ja kylmyyden aiheuttama jälki, joka näkyy ruosteessa, tahroissa, väristämisessä, kutistumisessa ja halkeilussa. Niiden viillot, sirut, arvet, lommot, kuorinta ja muunlaiset hiertymiset ovat historian jälkiä niiden käytöstä ja väärinkäytöstä. Wabi-sabi objektit voivat olla melkein olemattomuuden kannalla – erittäin heikkoja, hauraita tai kuluneita – silti ne ovat edelleen vahvaluonteisia ja käyttökelpoisia. (Koren 1994, 62.)

- Epäsäännöllinen

Wabi-sabi eroaa yleisestä hyvän maun määritelmästä. Kun tiedämme ”oikeat” muotoilun raamit, wabi-sabi usein tuntuu oudolta, epämuodostuneelta ja monen katsojan silmään rumalta. Wabi-sabi objektit voivat näyttää vahingoilta, kuten rikotulta maljakolta, jonka sirpaleet on liimattu yhteen. Ne voivat myös olla tapahtumien tulosta kuten tahallista kangaspuiden tai painokoneen sabotointia. (Koren 1994, 62.)

Esimerkkinä tästä voi olla Timo Sarpanevan 1970-luvulla suunnittelema Ambiente kangas (Kuva 3). Sarpaneva kehitti oman liukuvärjäysmenetelmän, jonka pääosassa oli tahallisesti sabotoitu painokone.

Kuva 3, 1970-luvun liukuvärjättyä Ambiente-kangasta
(Tekstiilejä Tampeerelta)

- Intiimi

Wabi-sabi objektit ovat yleensä pieniä ja kompakteja, hiljaisia ja sisäänpäin suuntautuneita. Ne kutsuvat lähestymään, koskettamaan ja samaistumaan niihin. Ne inspiroivat ihmisiä vähentämään etäisyyttä objekteihin. (Koren 1994, 62.)

- Vaatimaton

Wabi-sabi objektit ovat luonteivia ja välttämättömän näköisiä. Ne eivät pyri olemaan huomion keskellä, vaan ovat hillittyjä ja vaatimattomia. Ne sulautuvat saumattomasti ympäristöönsä.

Wabi-sabia arvostetaan sen käytännöllisyyden ja funktionaalisuuden ansiosta. Wabi-sabi objektit eivät ole koskaan lukittuna museoihin eivätkä tarvitse vahvistusta tai kelpuutusta kaupalliselta kulttuurilta. Ne eivät tarvitse alkuperän todistuksia tai asiakirjoja sillä wabi-sabi ei ole riippuvainen tekijän tiedoista, taustasta tai persoonallisuudesta. Parasta on, jos tekijä esiintyy tuntemattomana tai ei ole läsnä ollenkaan. (Koren 1994, 68.)

- Hiomaton

Wabi-sabi objektit voivat näkyä karkeana ja puhdistamattomana. Ne ovat yleensä valmistettu materiaaleista, jotka eivät ole kaukana niiden alkuperäisestä kunnosta. Ne ovat maanläheisiä, karheita ja raakoja. Niiden valmistajan kädenjälkeä voi olla

mahdotonta havaita. (Koren 1994, 68.)

- **Hämärä**

Wabi-sabissa on läsnä epämääräinen, epäselvä ja heikko tuntu, kuin asiat saavuttaisivat olemattomuuden, tai kuin ne saisivat alkunsa mitättömyydestä. Joskus terävät kulmat ovat muovautuneet pehmeiksi ja himmeiksi. Kerran vahva materiaali muuttuu huokoiseksi. Kerran kirkaat ja voimakkaat värit haalistuvat murretuiksi, maanläheisiksi sävyiksi. Wabi-sabissa on loputon spektri harmaita, ruskeita ja mustia värejä.

Harvemmin wabi-sabi objektit ovat vaaleita, melkein huomaamattomia ja pastellisia. Tällöin lähtökohtana on eriytyminen mitättömyydestä. Valkoisen sävyistä valkaisematon puuvilla, hamppu ja kierrätyspaperi, ruskeasta hapettunut hopea ja vihreästä idut ja lakastuneet kasvit ovat tästä esimerkkejä. (Koren 1994, 71.)

- **Yksinkertainen**

Yksinkertaisuus on wabi-sabin ydin. Rikuyun mukaan wabi-sabin olemus näkyy kaikessa yksinkertaisuudessaan parhaiten teessä. Hae vettä, valmista nuotio, keitä vettä, valmista tee ja tarjoa se muille. Kaikki muut teeseremoniaan liittyvät sivutoimet ovat Rikuyun mielestä yksilöstä riippuvaisia.

Mutta miten pysyä yksinkertaisuuden rajoissa olematta tylsä? Wabi-sabin yksinkertaisuus on kuin hillitty, siveä ja syvä viefkeyden tärkein strategia on tarkoitusten säästäväisyys. Wabi-sabi objektit ovat puhtaita ja esteettömiä mutta ei koskaan steriilejä. Ne ovat aina emotionaalisesti lämpimiä. Yleensä tämä tarkoittaa rajoitettua materiaaleiden käyttöä sekä silmiinpistävien ominaisuuksien minimointia. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sen näkymättömän sidekudoksen poistamista joka yhdistää elementtejä mielekkääseen kokonaisuuteen. Se ei myöskään tarkoita objektista mielenkiintoista tekevien yksityiskohtien vähentämistä, sillä juuri nämä yksityiskohdat pakottavat katsojaa tarkastelemaan objektia uudestaan ja uudestaan. (Koren 1994, 71-72.)

3.4 Wabi-sabi elämässä ja muotoilussa nykypäivänä

Nykyään monien kansainvälisestikin tunnettujen muotoiluyritysten estetiikka on hyvin lähellä wabi-sabia, suuntaus on nähtävissä myös erilaisten design- ja elämäntapalehtien sivuilla (Kuva 4). Allaolevat esimerkit ovat merkittävimpiä niistä:

Kuva 4. Wabi-sabi estetiikkaa nykypäivän design tuotteissa. (Image Kustannus Oy)

Muji

Muji on tunnettu sen minimalistisesta designista, painottamisesta kierrätykseen, jätteen syntymisen ehkäisystä tuotannossa, ympäristöystävällisistä pakkauksista sekä "ei-logoa" tai "ei-brändiä" politiikkasta. Mujin "ei-brändiä" strategia tarkoittaa sitä, että klassista markkinointia tai mainoksia ei juuri käytetä. Mujin menestys pohjautuu asiakkaiden kuulopuheisiin ja yksinkertaiseen ostokokemukseen. Mujin tuotteet houkuttelevat asiakkaita, jotka haluavat merkittäviä tuotteita puhtaasti esteettisistä syistä.

Eräässä haastattelussa Muji USA:n puheenjohtaja Hiroyoshi Azami kertoo Mujin keskittyvän yksinkertaisten ja välttämättömien perustuotteiden suunnitteluun. Suunnittelussa Muji seuraa myös ympäristön suuntaviivoja, joilla pyritään "rajota aineiden käyttöä, joilla voi olla merkittäviä vaikutuksia ihmisiin ja ympäristöön" ja "vähentää jätettä yhdenmukaistamalla moduuleja ja vähentämällä pakkauksia" (Environmental activities — things to think about).

Yrityksen prototyyppejä suunnitellaan mielummin paperilla kuin tietokoneella, jotta tarpeettomia yksityiskohtia ei synny. Valmistusprosessissa huomioidaan ensisijaisesti tuotteiden käyttötarkoitus ja funktionaalisuus. Linjat ja muodot ovat mahdollisimman yksinkertaisia (Kuva 5). (GAIN: AIGA Business and Design Conference.)

Kuva 5. Mujiin kartongista valmistetut kaiuttimet
(Muji)

Apartamento Magazine

Kuva 6. Apartamento lehden aukeama (Apartamento)

Apartamento lehdellä on täysin uusi lähestymistapa sisustuslehtien markkinoille. Lehdessä esitellään todellisia sisustuksia todellisten ihmisten kodeissa (Kuva 6). Tämä erottuu merkittävästi muista sisustuslehdistä joissa esiteltäviä sisustuksia ovat yleensä stailattu menevien trendien mukaan ja joiden perimmäinen tarkoitus on mainostaa tai myydä tiettyjä tuotteita. Apartamento ei kerro mitä huonekaluja lukijan pitäisi ostaa ja miten asunto tulisi sisustaa. Lehti näyttää miten ihmiset järjestävät päivittäistä ympäristöään ja esittelee sisustuksia, huonekaluja, designia ja arkkitehtuuria henkilökohtaisena itseilmaisuna.

Piet Hein Eek

Kuva 7. Piet Hein Eekin suunnittelema Plank tuoli (The Letter)

Piet Hein Eek (s. 1967) on yksi Hollannin nimekkäimmistä suunnittelijoista, joka tunnetaan parhaiten ylijäämäpuusta ja kierrätysmateriaaleista valmistetuista huonekaluistaan (Kuva 7). Eekin suunnittelufilosofiaan kuuluu teollisesti tuotettujen high tec -materiaalien käytön sijaan kierrätysmateriaalien käyttö. Uransa alussa hän alkoi tehdä kaappeja materiaalista, joita hän löysi vanhoista puretuista taloista ja kaatopaikoilta. Hänen ensimmäisiä töitään oli ajopuusta valmistettu kaappi, joka nykyään kuuluu Eekin parhaiten myyviin tuotteisiin.

Piet Hein Eekin innovatiivisesta tavasta käyttää hylkypuuta ja kierrätysmateriaaleja on vuosien mittaan tullut suunnittelijan tavaramerkki. Työssään hän pyrkii aina maksimoimaan raaka-aineiden hyödyntämisen. Hän puhuu paljon kestävästä kuluttamisesta ja kritisoi muotoilualan nopeaa "uudistumispakkoa"; ihmisten tapaa heittää pois käyttötavaroita ennenaikaisesti. Ekologisuus ei kuitenkaan ole Eekin muotoilussa itseisarvo. Tärkeintä hänelle on keskittyminen yksinkertaisiin, helposti saatavissa oleviin materiaaleihin sekä muotoiluun/ tuotantotekniikkaan, jossa näkyy luomisprosessin eri vaiheet.

Piet Hein Eekin työskentelytavassa vapaa luomisprosessi on tärkeässä roolissa; saatavilla olevat materiaalit, taidot ja koneet määrittävät pitkälti minkälainen tuotteesta tosiasiassa muotoutuu, eivät niinkään etukäteen lukkoon lyödyt piirustukset. Usein uniikkien tuotteiden lopullinen muoto voi jopa olla suunnittelijalle itselleen yllätys. (Artek lehdistötiedote 2009.)

Vaatesuunnittelussa wabi-sabi henkeä voi aistia Hussein Chalayanin ensimmäisessä The Tangent Flows-mallistossa, jonka vaatekappaleet suunnittelija hautasi maan alle ja kaivoi sitten takaisin näytöstä varten. Tuloksena oli mielenkiintoinen värimaailma ja tekstuurit (Kuva 8).

Kuva 8. The tangent flows malliston asu takki (Hussey Chalayan)

Kuva 9. Paul Harndenin suunnittelema (Stylezeitgeist)

Myös salaperäisen englantilaisen vaate- ja kenkäsuunnittelijan Paul Harndenin hyvin maanläheistä ja osin pölyistä jälkeä voidaan katsoa wabi-sabiksi (Kuva 9).

4 KASVIVÄRJÄYS

Synteettisten tekstiilivärien aikakauden katsotaan alkaneen v. 1857, jolloin englantilainen kemisti William Perkin patentoi maailman ensimmäisen täysin synteettisen väriaineen mauveinin teollisen valmistumenetelmän. Sitä ennen ihmiset värjäisivät tekstiilejä luonnon väriaineilla joita he saivat kasvi-, eläin- ja kivikunnasta. (Sundquist; 1)

Luonnonväriaineita saadaan mm. erilaisten kasvien kuorista, juurista, hedelmistä, mahlasta jne. sekä joistakin eläimistä, kuten kotiloista ja koppakuoriaisista. Yleensä kasviväriaineita keitetään vedessä väriaineen erottamiseksi. Väriaineiden kiinnittämistä varten kankaat joudutaan usein purettamaan esim. metallisuoloilla ennen värikylpyä, kylvyn aikana tai sen jälkeen. (Hitsanen.)

Kaikkien kasvivärien sävyt ovat murrettuja ja ne sopivat yhteen. Niistä saatu jälki ei välttämättä ole tasainen. Luonnon värikasvit sisältävät suhteellisen vähän väriainetta ja ovat myös synteettisiä värjäysaineita epävarmempia, sillä värin laatu saattaa suuresti vaihdella esim. kasvin kasvuolosuhteiden mukaan. Samoilla metodeilla ja raaka-aineilla tehdystä värjäyksestä ei tule koskaan samanlaista, lopputulos on aina yllätys. (Aitomäki, Colliander, Kotiranta – Väriä luonnosta)

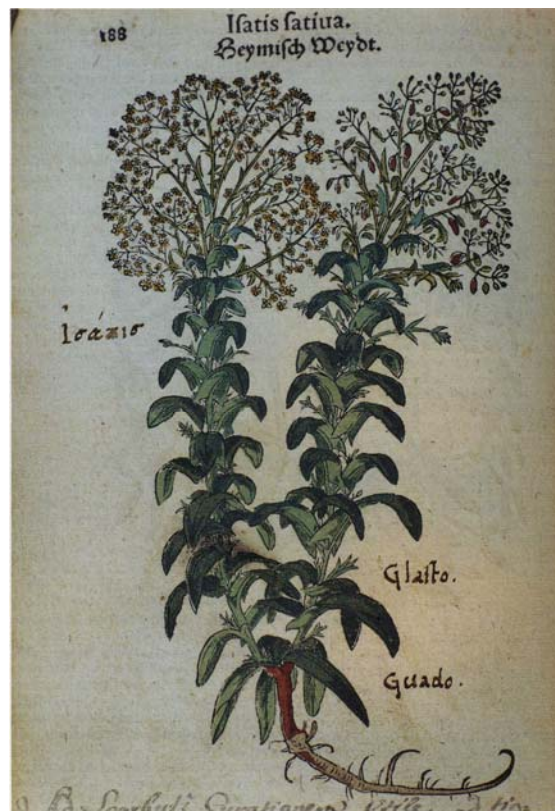
Luonnonkuidut värjäytyvät kasviväreillä yleensä paremmin kuin synteettiset kuidut. Villa ottaa vastaan hyvin värejä, koska se sisältää useita aminohappoja, joissa on erilaisia väriä sitovia ryhmiä. Silkki vaatii voimakkaiden värisävyjen aikaansaamiseksi enemmän väriainetta kuin villa, mutta kestää emäksiä villaa paremmin. (Hitsanen.)

Kasvivärjäyksessä on syytä purettavaa värjättävää kangasta värin irtoamisen estämiseksi. Purettamisella tarkoitetaan värjättävän tekstiilin käsittelyä erilaisilla metallisuoloilla. Puretusaine estää värin irtoamista kankaasta ja eri puretusaineiden avulla saadaan aikaiseksi myös erilaisia värisävyjä. Alunaa ja rautaa käytettiin puretusaineina jo muinaisissa Egyptissä, Assuriassa ja Intiassa. Keskiajan värjärit käyttivät näiden lisäksi myös kuparia. Myös viinikiveä ja tavallista suolaa käytettiin värjäysprosessissa. (Hitsanen.)

Puretus kannattaa tehdä teräs- tai rautakattilassa, alumiinipataa ei saa käyttää. Tekstiiliin voi purettaa ennen värjäystä, värjäyksen aikana tai sen jälkeen. Jos esim. esipuretteina käytettyjä rautaa ja tinaa on liikaa, ne saattavat haurastuttaa lankoja. Jos purete lisään väriliemeen värjäyksen aikana, se kannattaa laittaa vasta värjäyksen loppuvaiheessa; varsinkin rauta- ja tinasuolat muuttavat tekstiiliin helposti karheaksi, jos ne ovat kankaan kanssa kosketuksissa liian kauan. Jälkipuretusta käytetään usein vain, jos värjäyksen lopputulos ei ole ollut tarpeeksi hyvä - jälkipuretuksella voidaan tummentaa ja syventää värien sävyjä. (Hitsanen.)

Työssäni käytin teestä ja värimorsingosta saatuja värejä. Tee oli minulle luontainen valinta, sillä se liittyy suoraan wabi-sabin historiaan ja on yksi sen tärkeimmistä osista. Värimorsingon indigo sävyn valitsin kellertävän teen värin vastapainoksi.

4.1 Värimorsinko kasvivärinä

Kuva 10. Värimorsinko (Sandberg)

Värimorsinko on keltakukkainen kasvi, joka kuuluu kaaleihin. Kasvin uskotaan olevan alkujaan peräisin Etelä-Venäjältä tai Kreikan ympäristöstä, mutta levinneen sieltä

Eurooppaan jo hyvin varhain. Nykyään värimorsinko kasvaa luonnonvaraisena Euroopassa, läntisessä Aasiassa ja pohjoisessa Afrikassa. Suomessa kasvi kasvaa Saaristomeren alueella, Pohjanlahden ja Suomenlahden rannikoilla. Se viihtyy kivi-, sora- ja hiekkarannoilla. Suomessa luonnonvarainen värimorsinko on harvinainen, joten sen käyttö värjäystarkoituksiin on kyseenalaista. (Hintsanen.)

Värimorsinko sisältää indigoa ja sillä voi saada pysyvän sinisen värin. Aidosta indigokasvista saadaan syvempi sininen kuin värimorsingosta, mutta värimorsingon sinistä pidetään kestävämpänä. Värimorsingon väri ei välttämättä tarvitse purettamista. Puretteella saadaan kuitenkin syvempi ja tummempi väri, heikolla liemellä - vihreä. Kasvin nuorista lehdistä voidaan saada myös vaaleanpunaista alunapuretteen avulla. Värin laatu riippuu siitä, kuinka perusteellisesti värin valmistuksen eri vaiheet suoritetaan. (Hintsanen.)

Värimorsingon lehdet poimitaan heinäkuussa juuri ennen kukkimista. Lehtiä kuivatetaan auringossa ja jauhetaan pastaksi. Massaa kuivatetaan ulkona, kunnes se alkaa käydä. Jauheen annetaan käydä noin yhdeksän viikkoa välillä sekoittaen. (Hintsanen.)

Aikoinaan lehdet poimittiin käsin, murskattiin puisilla kaulimilla ja pyöriteltiin käsin halkaisijaltaan noin kymmenen sentin palloiksi - työntekijöillä oli oma tunnusmerkkinsä: mustuneet kädet. Myöhemmin morsinkopallot kuivattiin ja niitä säilytettiin, kunnes niitä tarvittiin. Käyttöönottovaiheessa pallot jauhettiin jauheeksi ja pinottiin kasaan astioihin. Seos kostutettiin ja sen annettiin käydä muutaman viikon ajan, jotta niin indikaani muuttuisi indigotiiniksi. (Hintsanen)

Tuoreet lehdet laittetaan lasipurkkiin, jonka peitetään kiehuvalle vedelle. Purkki pitää peittää, jolloin liemi alkaa saada väriä. Sekaan lisätään emästä ja seosta sekoitetaan ravistamalla, kunnes se muuttuu vihreäksi. (Hintsanen)

Morsingolla värjätty tekstiili saa värinsä vasta hapettuessaan. Värjäysliemestä nostetun kankaan ei tule olla sininen vaan kellertävän vihreä. Kuivaessaan se muuttuu siniseksi. Värimorsinkoa voidaan myös sekoittaa muihin väreihin. Värimataran kanssa sillä saa himmeää purppuraa, väriresedaa (reseda luteola) lisäämällä - erilaisia vihreitä. Keskiaikaisissa ohjeissa neuvotaan sekoittamaan värimorsingoon hieman indigoa,

jolloin tuloksena on syvä sininen. (Hintsanen.)

4.2 Tee kasvivärinä

Kuva 11. Teepensas (Wikipedia)

Tee on teepensaan (*Camellia sinensis*) lehdistä uittamalla valmistettava juoma. Teessä on kofeiinia, teaniineja sekä tanniineja, joilla on voimakas värjäävä vaikutus.

Tee on peräisin Assamista ja Ylä-Burmasta, missä se kasvaa luonnonvaraisena. Teepensaan lehdistä voidaan saada ruskeaa väriä jauhamalla lehdet sekä uittamalla niitä etikassa. Väriä voidaan käyttää mm. puun värjäämiseen.

Kiinassa tee on ollut pitkään tärkeä virkistysjuoma ja sitä on käytetty myös värjäämiseen. Värjäyksessä sitä on käytetty kuitenkin vain nimellisesti: pääasialliset väriaineet on saatu mm. kukista. Teellä värjättyjä tekstiilejä arvosti aikanaan vain hyvin pieni vähemmistö ja sillä värjättiin pieniä tekstiilejä kuten huiveja ja nenäliinoja. Kiinasta teellä värjäys levisi myös Koreaan ja Japaniin. Molemmissa maissa kehitettiin värjäystaitoa pidemmälle, mutta kummassakin maassa tee ei kuitenkaan lukeutunut arvostetuimpiin värjäysaineisiin. Mm. Kyushussa Japanissa on edelleen alueita, jotka ovat kuuluisia huippuun viedystä teellä värjäämisen taidostaan. Japanin kielen sana ruskealle '*chairo*' tarkoittaa kirjallisesti teen lehtiä. Tee tuli Japaniin Heian-kaudella

(794-1192). Edo-ajalla se muuttui ylhäisön juomasta myös alempien kansanluokkien juomaksi ja samoihin aikoihin sitä alettiin käyttää värjäysaineena. (Hintsanen.)

4.3 Ekologisuus ja kuluttajan asenteet - Luonnonvärit ja ekologisuus

Haluan korostaa, että teollisessa mittakaavassa kasvivärit ei välttämättä ole ekologisempia kuin synteettiset värit. Lopputyöni vaatemallisto on tehty pienessä erässä ja sen tarkoitus on välittää lukijalle ajatus siitä, että paikallisten pientuottajien tukeminen on erittäin tärkeä niin ekologisessa kuin kulttuurisen ja sosiaalisen kehityksen merkeissä.

Värijäämätön tuote ei ole ympäristöystävällisempi kuin värjätty, koska valkoista tekstiiliä joudutaan pesemään useammin kuin värillistä ja näin ympäristörasitus tuotteen huollon osalta voi olla huomattavasti suurempi kuin värillisellä tekstiilillä.

Kasvivärit voivat tarjota tulevaisuudessa vaihtoehdon synteettisille väriaineille, jotka ovat peräisin fossiilisista raaka-aineista. (Niinimäki 2003, 30.)

Keskustelut synteettisten värien haittavaikutuksista ovat saaneet värien valmistajat tutkimaan luonnosta saatavien värien käyttömahdollisuuksia. Viime aikoina luonnonväreillä värjääminen on ollut suosiossa lähinnä käsityöläisten piirissä. Eräät ekotuotteiden teolliset valmistajatkin markkinoivat tuotteitaan luonnonväreillä värjättyksi. On kuitenkin syytä pohtia, onko luonnosta saatavilla väreillä värjääminen todellisuudessa ympäristöä vähemmän kuormittavaa? Tekstiili-insinööri Irma Boncamper epäilee luonnonvärien mahdollisuuksia laajemmassa teollisessa tuotannossa. Kasveja tarvitaan värjäykseen suuria määriä, jolloin niitä tulisi viljellä. Varsinkin kehitysmaissa tapahtuva viljely veisi maa-alaa viljakasveilta. Luonnonväreillä värjääminen vaatii myös melko voimakkaita kemikaaleja, ja ongelmat olisivat samanlaisia kuin synteettisilläkin väreillä. Värien kestävyyskään ei ole yhtä hyvä ja itse värjäysprosessi on enemmän aikaa vievä.

Laajamittaisessa kasvivärien käytössä esim. Teollisuusmittakaavassa voidaan käyttää ainoastaan viljeltyjä värikasveja, jotka ovat tasalaatuisia ja parhaimpia kestoiltaan. (Niinimäki 2003, 30.)

Kasvivärien tehokas teollinen valmistus ei ole mahdollista, eivätkä värit sovellu useimmille synteettisille kuiduille. Luonnonvärien ympäristömyöteisyys on kyseenalainen niiden tarvitsemien puretusaineiden johdosta. Värjäykseen tarvitaan valtavat määrät kasveja ja värit tulevat siksi huomattavasti synteettisiä värejä kalliimmiksi. (Suojanen 1995, 44–45.)

Ihmisten tapa käyttää energiaa ja ainetta on kestäättömällä kehitysuralla. Jatkuva aineellinen kasvu on pidemmällä aikavälillä mahdoton, ja siksi ihmisen ympäristösuhteen on muututtava toisenlaiseksi. Tämä edellyttää meiltä kaikilta muutosta asenteissa ja elämäntavoissa. Tuotteiden suunnittelijoiden ja valmistajien pitää oppia kaikissa ratkaisussaan ottamaan huomioon tuotannosta, käytöstä ja hävittämisestä aiheuttavat ympäristövaikutukset. Kuluttajakasvatuksen tehtävänä on puolestaan antaa tuotteiden käyttäjille perustietoa tuotteiden ympäristövaikutuksista ja sitä kautta vaikuttaa kuluttajien asenteisiin ja haluun kehittää taitoja, joiden avulla pystytään toimimaan ympäristömyöteisesti. (Suojanen 1995, 10–11.)

Tätä ajatusta tukee ylijäämäpuusta ja kierrätysmateriaaleista valmistetuista huonekaluistaan tunnettu yllämainittu suunnittelija Piet Hein Eek. Dwell lehden internetversion haastattelussa hän sanoo mm. ”En ajattele mitä markkinat haluavat, vaan mitä markkinoiden pitäisi haluta. Yritän muuttaa ihmisten maun. Yritän muuttaa heidän arvojaan tai käsityksen laadusta tai kauneudesta. Haluan suostutella ihmiset näkemään sen, mitä minä näen” (Grawe 2009).

4.4 Luonnonvärit nykypäivänä

Luonnosta saatavista väriaineista on muodostumassa varteenotettava ekologinen vaihtoehto synteettisille väreille. Jo useamman vuoden ajan maailmassa on tehty tiivistä tutkimustyötä väriaineista. Kirsi Niinimäen (2003) mukaan luonnosta saatavista väriaineista pyritään kehittämään ekologinen, kilpailukykyinen ja myös teollisuuskäyttöön soveltuva vaihtoehto synteettisille väriaineille. Värikasvien kaupallisen viljelyn mahdollisuuksia tutkitaan ympäri Eurooppaa. Suomessa luonnosta saataviin väriaineisiin liittyvä tieto-taito on säilynyt elinvoimaisena laajan

harrastuskäytön ansiosta.

Saksalainen LIVOS niminen yritys on jo yli 30 vuoden ajan tutkinut ja kehittänyt luonnosta saatavia väriaineita joiden juokoon kuuluu sekä luonnon värjäysvärejä että pigmenttipainantaan soveltuva mineraalivärejä, jotka on tutkittu ja jotka soveltuvat myös teolliseen käyttöön. Heidän värinsä ja tutkimuksensa pyrkivät todelliseen ekologiseen vaihtoehtoon luomiseen. Tutkimuksessa on huomioitu koko tuotannon elinkaari aina värin tuottamisesta tekstiiliteollisuuden jätevesien puhdistamiseen ja jäljelle jäävän jätteen kompostointiin. (Niinimäki 2002, 3.)

Maailmassa on myös yrityksiä, jotka viljelevät orgaanista puuvillaa jolla on oma luontainen väri – yleensä ruskean, vihreän tai beigen sävyinen. Tämä mahdollistaa luopumisen värjäysprosessista. (Tanqueray 2000, 123.)

5 OMA NÄKEMYS WABI-SABISTA

Esitän oman näkemyksen wabi-sabi estetiikasta kahden asukokonaisuuden muodossa. Tämä pieni vaatemallisto on suunniteltu ja toteutettu Taideteollisen korkeakoulun vaatesuunnittelun opiskelijan Alisa Närväsen avulla. Käytimme vaatekappaleiden suunnittelussa virtavaisia ja yksinkertaisia kaavoja, koska halusin lopputuloksen olevan mahdollisimman lähellä wabi-sabi estetiikkaa. Osa kaavoista oli Alisan tekemiä ja osa peruskaavoja.

Ennen vaatteiden suunnittelua, värjäsin kankaita ja piirsin hahmotuskuvia vaatekappaleista. Tämän jälkeen tapasin Alisaa, jolloin hän kommentoi ideoitani ja ehdotti omia ratkaisujaan kaavoittamiseen ja ompeluun.

Vaatteiden suunnittelussa otimme huomioon wabi-sabi estetiikan lisäksi saamiani vaikutteita mm. matkastani Marokkoon talvella 2009 sekä tyylitietoisista ystävistämme, jotka hankkivat suuren osan vaatteistaan Helsingin kierrätyskeskuksesta.

Halusin että molempien asukokonaisuuden vaatekappaleita olisi mahdollista sekoittaa ja käyttää yhdessä. Päätin tehdä teellä värjätyin pienen takin, indigon sinisen, sadetakilta näyttävän hupullisen paidan sekä shortsit ja housut teeväri printillä.

5.1 Työn lähtökohdat

Tärkein inspiraationi tähän työhön oli epätäydellisyys ja luonnonläheisyys. Epätäydelliset objektit tuntuivat tarjoavan raikasta vaihtoehtoa nykypäivän valtavirran kauneusstandardeille ja trendeille. Huomasin myös että aihe nousee ajankohtaiseksi. Uudet, ekologisina pidetyt muuntokuidut kuten bambu ja soija valtaavat hiljattain muotiteollisuutta. Niistä tehdään mm. sisustustavaroita ja vaatteita. Esimerkiksi vuonna 2007 Marimekon tuotteisiin tuli neuleita, joissa on käytetty soijaa. Nanso on valmistanut miesten bambu-alushousuja sekä soija- ja bambusukkia. Bambu, orgaaninen puuvilla, hamppu ja soijakuitu ovat selvässä nousussa myös sisustustrendeissä. (Hiltunen; Hautamäki & Roukala 2008.)

Inspiraation etsiminen luonnosta on nykyään yleistä myös tuotesuunnittelussa. Ilmiölle on annettu nimi biomimetiikka, ja se tarkoittaa luonnon arkkitehtuurin sekä sen kemiallisten ohjeiden ja ekosysteemin strategioiden mukailemista. Termin on kehittänyt amerikkalainen tutkija Janine Benyus. Metro lehden haastattelussa hän sanoo *Miksi pyörä pitää keksiä uudestaan, kun ratkaisut ovat jo olemassa luonnossa? Ne ovat olleet testattavina ja luonnonvalinnan kohteina jo 3,8 miljoonaa vuotta.* (Loddo 2009.)

Myös yllämainittujen Mujin ja Piet Hein Eekin suuri suosio todistavat, että maanläheisyys ja luonnollisuus on tärkeä ja ajankohtainen aihe tällä hetkellä. Arkipäivisistä asioista on muodostunut uusi alue design alalla.

Tämän havainnon ja wabi-sabin inspiroimana pyrin ennalta arvamattomuuteen, yksinkertaisuuteen ja luonnonläheiseen muodonkieleen sekä kankaiden värjäyksessä ja painantassa että vaatekappaleiden suunnittelussa.

5.2 Prosessi

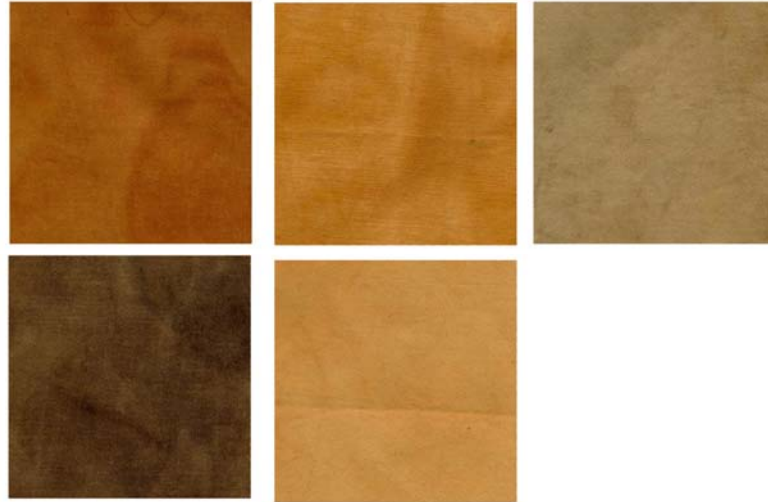
Vaatemalliston suunnittelussa on yritetty päästä mahdollisemman lähelle wabi-sabi estetiikkaa. Suunnitteluprosessin inspiraationa on käytetty tekemäni wabi-sabi moodboard.

Vaatteiden ompelussa minua auttoi vaatesuunnittelun opiskelija joten tässä osiossa kerron vain kankaiden värjäyksestä kasviväreillä.

Materiaaliksi valitsin Eurokangas kaupasta kolme värjäämätöntä puuvilla laatua – ohutta Jamaica-puuvilla takille, paksua Twill-puuvilla housuille ja kovaa, paperia muistuttavaa Henni-puuvillaa hupulliselle paidalle.

5.2.1 Jamaica-puuvillan värjäys teellä

Keväällä 2009 osallistuin Kasvivärjäys työpajalle, jolloin kokeilin värjätä erilaisia tekstiilejä teellä (Kuva 12). Sain 5 erilaista sävyä kokeilemalla teen, veden, tanniinin ja kuparin sekoittamista eri mittasuhteissa. Saamistani sävyistä valitsin yhden (kuvassa viimeinen).

Kuva 12, Kokeilutilkkuja

Värjäyksen ensimmäinen vaihe oli purettaminen. Keitin 291 grammaa ohutta Jamaica-puuvillaa vedessä, johon lisäsin 30 grammaa tanniinia ja 87 grammaa alunaa. Tämän jälkeen keitin kankaan 180 gramman mustaan teen väriliuoksessa 2 tuntia (Kuva 13). Värjäytymisen jälkeen huuhtelin kangasta haalealla vedellä, johon lisäsin 2 ruokalusikkaa etikkaa.

Myöhemmin värjäsin kankaasta ommellun takin uudestaan 120 gramman teen väriliuoksessa, koska en ollut tyytyväinen värin sävyyn ja halusin tummentaa sen. (Kuva 14)

Maanläheisyyttä ja wabi-sabia ajatelleen, löysin metsästä puusta katkeneen oksan ja valmistin siitä epäsymmetrisia nappeja joita ompelin takkiin.

Kuva 13, Kankaan keittäminen väriliuoksessa

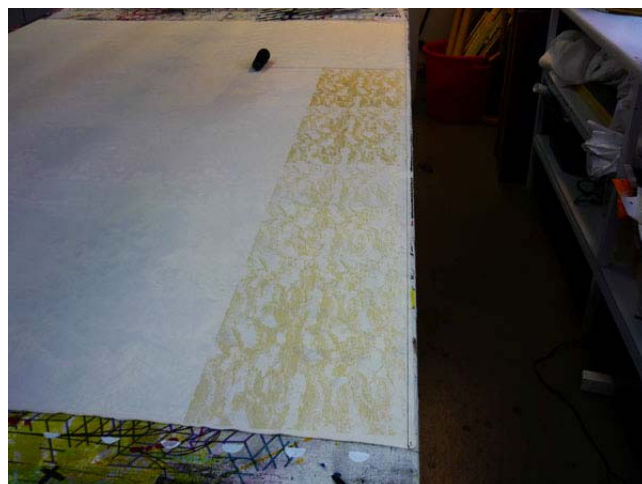
Kuva 14, Takin toinen värjäyskerta

5.2.2 Twill-puuvillan paino teeväripastalla

Päätin painattaa männyn kaarnan kuosin teestä saadulla värillä housuihin ja shortseihin tarkoitettuun Twill-puuvillaan. Photoshopin avulla sain kaarnasta otetusta kuvasta jatkuvan raportin ja tein siitä seulan silkkipainoa varten.

Valmistin värilientä keittämällä 180 grammaa mustaa teetä tunnin ajan. Lisäsin väriliemeen 10 grammaa aluna-puretusainetta. Jäähdyneeseen väriliemiliuokseen sekoitin 27 grammaa Printex -paksunnosainetta ja tuloksena sain silkkipainotekniikkaan sopivaa teeväripastaa. (Kuva 15)

Höyrytin valmista painokangasta noin tunnin ajan. Pidin lopputuloksesta, sillä se oli epätasainen ja hailea.

Kuva 15, Kankaan painanta teeväripastalla

5.2.3 Henni-puuvillan värjäys värimorsingolla

Hupulliseen paitaan tarkoitettua Henni-puuvillaa värjäsin värimorsinglla ja se oli vaativin värjäysprosessi. Sitä varten valmistin värikylvyn (Taulukko 1), joka oli 40ml peruskyypin ja 8 litran värjäysliemen sekoitus. Värikylvyn tehtäessä peruskyypin sekoitetaan varovasti värjäysliemeen. (Kuva 16)

Peruskyypin	Värjäysliemi
300ml 50°C vettä 18g indigo väriä 30ml natriumlipeä 18g natriumditioniittiä - Indigo sekoitetaan osaan annetusta vesimäärästä lasiastiassa - Lisätään varovasti sekoittaen loput vedestä, lipeä ja natriumditioniitti - Suljetaan tiiviiseen lasiastiaan ja pidetään 50°C vesihauteessa 15 min.	8l 20°C vettä 2g gelatiinia 1,5 ml natriumlipeä 2g natriumditioniittiä 160g suolaa - Aineet sekoitetaan veteen annetussa järjestyksessä

Taulukko 1

Koska ekologisuus oli yksi tämän opinnäytteen aiheesta, kemikaalin käyttö värjäysprosessissa tuntui ristiriitaiselta. Värimorsinkovärjäyksessä käytetty natriumditioniitti hajoaa kuitenkin nopeasti alkalisessa liemessä sulfaateiksi. Sulfaateista ei ole haittaa väriliemissä, jotka joutuvat jätevesiin. Myöskään indigoväriaine ei aiheuta ongelmia viemäri-verkossa. (Talvenmaa 2003, 32).

Kuva 16, Valmis värjäysliemi

Kokeilin Henni-puuvillan tilkuille erilaisia sinisen sävyjä lisäämällä värjäysliemeen peruskyypä. (Kuva 17)

15 ml

10 ml

20 ml

40 ml

Kuva 17, Värimorsinko kokeiluja

Oikean sävyn löydettyäni (15ml), tein kaksi värikyypä joista ensimmäinen kesti 5 minuuttia ja toinen noin 3 minuuttia. Jokaisen kylvyn jälkeen kangas hapeutui noin 5 minuuttia. (Kuva 18)

Kuva 18, Valmis värsimorsingolla värjätty kangas

6 LOPPUTULOS JA SEN ESTEETTINEN ANALYYSI

Suunnittelu voidaan nähdä voimakkaana työkaluna, jolla voi parantaa maailmaa. Apartamento lehden haastattelussa yksi viime vuosisadan vaikutusvaltaisista suunnittelijoista, italialainen Enzo Mari (s. 1932) sanoo että kun puhutaan hyvästä suunnittelusta, tarkoitetaan olennaista muotoa, jolle ei ole vaihtoehtoja. Marin mukaan halu suunnitella jotain uutta syntyy, kun jotain mitä on jo olemassa tuntuu vastenmieliseltä ja vanhentuneelta. (Small 2009, 128.)

Näen tämän opinnäytetyön projektin tietynlaisena taideprojektina – omana vastareaktiona nykymaailman kulutus kulttuuriin, epäeettisiin tuotantomenetelmiin ja massa kulttuuriin. Esimerkiksi antiikin ajan suunnittelu on taiteilijoiden ja käsityöläisten luoma. Sen ajan työt liittyvät suoraan tekijöidensä maailmaan humanistiseen kulttuuriin ilman teollisuuden ja maailmanmarkkinoiden vaikutusta. Suunnittelu on sosiaalinen vastuu ja sen pitäisi vaikuttaa kollektiiviseen ajatteluun. Design alalla toimivien henkilöiden pitäisi kokeilla parantaa asioita jotka ovat eettisesti ja esteettisesti kyseenalaisia.

Tämän projektin edetessä tulin siihen tulokseen että wabi-sabin kauneudesta ei voi puhua tarkoittaen muodollisia ominaisuuksia. Wabi-sabi on jotain, mitä voi aistia. Olen erittäin tyytyväinen lopputulokseen. Mielestäni molemmat asukokonaisuudet näyttävät tyylikkäältä ja tämän projektin päätavoitteeni – wabi-sabi on niissä havaittavissa.

Seuraavaksi teen esteettisen analyysin jokaisesta vaatekappaleesta.

6.1 Pieni takki

Teeväriliuksessa kahteen otteeseen värjätty takki on tämän malliston suosikkini. Tee on tärkeä osa wabi-sabin historiaa ja sen kankaalle jättämä jälki on hyvin orgaaninen. Ohut ja ryppyinen Jamaica-puuvilla sopii mielestäni wabi-sabi aiheeseen hyvin. Koska kangasta on kaksi kerrosta, se tuo takkiin ilmavan ja pehmeän tunnelman. Omatekoiset, puun oksasta sahatut napit lisäävät epätäydellisyyden tunnelmaa. Löysin tämän puusta irtonneen oksan täysin sattumalta, paikasta johon jouduin puolivahingossa. Napeilla on siis pitkä tarina takana ja ne elävöittävät kokonaisuuden. Myös itse takki istuu hieman kömpelösti. Alun perin halusin väristä erittäin epätasaisen mutta materiaalin ohuuden johdosta tämä ei onnistunut.

6.2 Hupullinen paita

Hupullinen paita on mielestäni tämän malliston kulmakivi. Se erottuu muista vaatekappaleista koolla ja värillä. Indigon sininen väri näyttää paidassa tasaiselta kaukaa katsottuna, mutta on oikeasti epätasaisesti värjätty ja joissakin kohdissa näyttää melkein valkoiselta. Paita muistuttaa taivasta. Sen suunnitteluun vaikutti kokemuksiani Marokon matkalta talvella 2009. Silloin inspiroiduin marokkolaisesta kansallisasusta djellabasta. Materiaalin ominaisuuksien johdosta paita on hyvin kevyt ja tuntuu paperilta. Iso koko antaa sille ilmavan tunnelman.

6.3 Shortsit ja housut

Malliston shortsit ja housut on tehty saman kaavan mukaan ja molemmissa on teeväri painopastalla painettu männyn kaarnan kuvio. Niin kuin pienessä takissakin, tee on tässä pääroollissa. Myös takin puunapit täydentävät männyn kaarnan kuviota. Painettu kuvio on vaikeasti erottavissa kaukaa katsottuna. Se ei myöskään näytä heti kaarnalta katsojan silmissä. Kuvion orgaaninen painojälki antaa housuille ja shortseille orgaanisen struktuurin.

7 YHTEENVETO

Näinä päivinä muotoilua arvostellaan enimmäkseen ulkonäön kannalta. Tämän seurauksena suunnittelu alkoi muistuttamaan visuaalista kilpailua tai peliä, jossa ei enää kiinnitetä paljon huomiota esineiden varsinaiseen tehtävään jokapäiväisessä elämässä. Suunnittelu, jonka tärkein rooli on parantaa elinympäristöä, näyttää sen sijaan saastuttavan sen.

Liian moni nykypäivän suunnittelija näkee paljon vaivaa suunnitteluprosessin aikana vain tehdäkseen objektista erikoisen. Erikoinen ei ole yleensä yhtä funktionaalinen kuin normaali, eikä se ole yhtä käytännöllinen pitkällä aikavälillä. Erikoiset, spesiaalit objektit vaativat huomiota väärin perustein. Ne voivat mahdollisesti jopa rikkoa mukavaa ilmapiiriä läsnäolollaan.

Olen sitä mieltä, että hyvin suunniteltu objekti on se, jonka kanssa on mukavaa elää. Hyvin suunnitellun objektin esteettisyys ja funktionaalisuus ovat tasapainossa. Se luo vuorovaikutuksen objektin ulkonäön ja inhimillisen kokemuksen välille. Se kommunikoi ympäristön kanssa.

Joistakin ei niin näyttävistä objekteista voisi tulla ajan mittaan päivittäinen valinta niiden charmin ja tehokkuuden takia. Esimerkiksi vanhat kuluneet farkut, yksinkertainen purkinavaaja tai mokkapannu. Suurta osaa näistä objekteista ei ole suunniteltu markkinointi mielessä.

On surullista, että markkinointi toimii usein syynä tarpeettomaan muutokseen. Tyydyttäviä tuotteita korvataan tuotteilla, jotka eivät ole yhtä tehokkaita, mutta joita on helpompi myydä.

Nykypäivän ja viime vuosikymmenien jokapäiväisten objektien vertailu osoittaa todennäköisesti, että yleinen laatu on parantunut. Teknologia ja uudet materiaalit voivat parantaa suorituskkyä ja suunnitteluprosessia, ne voivat tuoda asioita ajan tasalle. Tästä riippumatta, näyttää siltä, että mitä enemmän yhteiskunta kehittyy, sitä enemmän pääomaa sijoittuu turhiin esineisiin, joiden hyöty on kyseenalaista.

Tämän projekti edetessä, ymmärsin että tuotteen laatu ja ajattomuus ovat tärkeämpi

kuin muotoilun trendikkyys ja muodikkuus. Laadukas, huolelalla tehty tuote on ajaton ja se vanhenee kauniilla tavalla. Vanha ja käytetty tai siltä näyttävä objekti voi olla esteettisesti miellyttävä, ja wabi-sabi on tälle hyvä esimerkki kaikessa yksinkertaisuudessaan.

Lähteet

AIGA Business and Design Conference 2006 [verkkoartikkeli], Saatavuus <http://www.designtaxi.com/article.php?article_id=303> (20.1.2010)

Aitomäki, Riitta; Colliander, Hans & Kotiranta, Heikki 1994. Väriä Luonnosta, Rauma: Kirjayhtymä.

Artek lehdistötiedote 2009, Saatavuus <<http://www.artek.fi/>> (20.12.2009)

Environmental activities — things to think about. [verkkodokumentti] Ryohin Keikaku Co., Ltd. Saatavuus <<http://ryohin-keikaku.jp/eng/csr/>> (09.08.09)

Grawe, Sam 2009. An Interview with Piet Hein Eek, Dwell.com (Verkkojulkaisu). Saatavuus <<http://www.dwell.com/articles/interview-piet-hein-eek.html>> (20.1.2010)

Hiltunen, Pekka; Hautamäki, Terhi & Roukala, Aki 2008. Pienia vallankumouksia. Image 9/2008, 48. Helsinki: Image Kustannus.

Hitsanen Päivi 2008. Coloria.net [verkkosivusto]. Saatavuus <<http://www.coloria.net/varjays/varjaysluonnonvareilla.htm>> (viittauspäivä: 20.1.2010)

Koren, Leonard 1994. Wabi-Sabi for artists, designers, poets & philosophers. Berkeley: Stone Bridge Press.

Loddo, Nadia 2009. Ideoita ja innoitusta luonnosta. Metro nro 111. Vantaa: Sanoma Kaupunkilehdet.

Mari, Enzo & Ricuperati, Gianluigi 2007. The essence of shape [videohaastattelu], Yoox.com. Saatavuus: <<http://www.youtube.com/user/yooxtube>> (20.1.2010)

Michiko, David & Michiko, Young 2006. Spontaneity in Japanese Art and Culture [verkkojulkaisu], Saatavuus <<http://japaneseaesthetics.com>> (20.1.2010)

Niinimäki, Kirsi 2002. Kasvivärien tuotekehitysprojekti 2000-2003. Seminaari 12.8.2002.

Vantaa.

Niinimäki, Kirsi 2003. Ympäristömyötäinen tekstiilialan tuotesuunnittelu. Kauno 3. Vantaa.

Small, Tim 2009. Enzo Mari, The essence of beauty. Apartamento nro 4. Barcelona.

Sundquist, Jorma 1982. Tekstiilikemian historiaa; Vanha luonnonainevärjäys, Kokemäki: Satakunnan Painotalo Oy,

Suojanen, Ulla 1995. Vihreät tekstiilit: tekstiilien ympäristövaikutuksista, Helsinki: Yliopistopaino.

Tanqueray, Rebecca 2000. Eco chic – organic living, London: Carlton Books.

Talvenmaa, Päivi & Saloniemi, Merja 2003. Värjäyksen ympäristömyötäisyyden kriteerit. Kauno 3. Vantaa.

Wikipedia, Sen no Rikyu.

Saatavuus <http://fi.wikipedia.org/wiki/Sen_no_Riky%C5%AB> (09.08.09)

KUVALUETTELO

Apartamento. Saatavuus <<http://www.apartamentomagazine.com/issue2.html>>

Hussein Chalayan. Saatavuus <<http://www.husseinchalayan.com/>>

Image Kustannus Oy, Image 12/09, 79.

Muji. Saatavuus <<http://www.muji.com>>

Omotesenke Fushin'an Foundation.

Saatavuus <http://www.omotesenke.com/image/04_p_01.jpg>

Sandberg, Göstä 1989. Indigo Textiles, 25. Lark Books: Asheville.

Stylezeitgeist. Saatavuus <<http://www.stylezeitgeist.com>>

Tekstiilejä Tampereelta. Saatavuus

<<http://www.tampere.fi/ekstrat/vapriikki/tekstiilejatampereelta/kankaat.html>>

The Letter. Saatavuus <http://theletter.co.uk/images/lc/plank_chair.jpg>

Wikimedia Commons. Saatavuus

<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Black_Raku_Tea_Bowl.jpg>

Wikipedia. Saatavuus <<http://en.wikipedia.org/wiki/File:Koeh-025.jpg>>

LIITTEET

Malliston asukokonaisuudet.

Kuvat: Eeva Rinne.

